

Sygn. akt III CZ 371/22

POSTANOWIENIE

Dnia 28 lutego 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Monika Koba (przewodniczący)

SSN Roman Trzaskowski (sprawozdawca)

SSN Karol Weitz

w sprawie z powództwa T. K.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w K.
o ustalenie i zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 28 lutego 2023 r.
w Izbie Cywilnej w Warszawie,
zażalenia powoda
na wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu
z 23 czerwca 2022 r., sygn. akt I ACa 1601/21,

**uchyla zaskarżony wyrok, pozostawiając rozstrzygnięcie
o kosztach postępowania zażaleniowego do orzeczenia
kończącego postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 3 czerwca 2022 r. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu uchylił wyrok Sądu Okręgowego w Legnicy z 27 lipca 2021 r., sygn. akt I C 135/21, i sprawę przekazał temu Sądowi do ponownego rozpoznania, pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny nie podzielił oceny Sądu pierwszej instancji dotyczącej zgłoszonego i uwzględnionego przez ten Sąd żądania głównego, w związku z czym przyjął, że zachodzi konieczność rozpoznania przez Sąd pierwszej instancji

zgłoszonego przez powoda żądania ewentualnego i na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. orzekł kasatoryjnie.

W zażaleniu powód zarzucił naruszenie art. 386 § 4 k.p.c. przez jego nieuprawnione zastosowanie i uchylenie wyroku Sądu pierwszej instancji w sytuacji, w której nie zaistniała żadna z przesłanek warunkujących możliwość jego zastosowania, tj. nie doszło do nierozpoznania istoty sprawy, a wydanie wyroku przez Sąd drugiej instancji nie wymagało przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, a także zasądzenie na jego rzecz od strony pozwanej kosztów postępowania zażaleniowego według norm prawem przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W postępowaniu wywołanym wniesieniem zażalenia, uregulowanego w art. 394¹ § 1¹ k.p.c., Sąd Najwyższy bada jedynie, czy sąd drugiej instancji prawidłowo przyjął, że zachodzi jedna z przyczyn uzasadniająca uchylenie wyroku sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, objętych art. 386 § 2 i 4 k.p.c. Rozpoznanie zażalenia nie zmierza do oceny zasadności żądania pozwu ani apelacji, czy też merytorycznego stanowiska sądu drugiej instancji. Dokonywana kontrola ma charakter formalny, a jej zakres w postępowaniu zażaleniowym obejmuje zbadanie, czy sąd drugiej instancji prawidłowo pojmował przyczynę uzasadniającą wydanie orzeczenia kasatoryjnego i czy jego merytoryczne stanowisko uprawniało do podjęcia takiej decyzji procesowej.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego nie budzi wątpliwości, że żądanie ewentualne jest formułowane jedynie na wypadek nieuwzględnienia przez sąd żądania głównego, co ma w szczególności ten skutek, iż jeżeli żądanie główne okaże się uzasadnione, rozpoznanie żądania ewentualnego staje się bezprzedmiotowe i sąd w ogóle o nim nie orzeka (zob. uchwały Sądu Najwyższego z 18 października 2013 r., III CZP 58/13, OSNC 2014, Nr 6, poz. 62 i z dnia 9 listopada 2021 r., III CZP 70/20, OSNC 2022, nr 5, poz. 50 oraz powołane tam wcześniejsze orzecznictwo, wyroki Sądu Najwyższego z 21 października 2016 r., IV CSK 835/15, niepubl., z 18 stycznia 2017 r., V CSK 198/16, niepubl., z 7 marca

2017 r., II CSK 349/16, OSNC 2018, Nr 1, poz. 9 i z 6 czerwca 2018 r., III CSK 403/16, niepubl., postanowienia Sądu Najwyższego z 4 października 2012 r., I CSK 100/12, niepubl. i z 28 sierpnia 2019 r., IV CZ 38/19, niepubl.). Jeżeli zaś w pierwszej instancji żądanie główne zostało uwzględnione, a sąd drugiej instancji oddala je w całości albo w części, nie może samodzielnie przystąpić do rozpoznania i rozstrzygnięcia żądania ewentualnego, lecz żądanie to, wchodzące w miejsce żądania głównego, ma obowiązek rozpoznać sąd pierwszej instancji (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 19 sierpnia 2010 r., IV CSK 53/10, niepubl., z 21 października 2016 r. IV CSK 835/15 i z 7 marca 2017 r., II CSK 349/16).

Przy przyjęciu niekwestionowanej przez powoda w zażaleniu kumulacji roszczeń w postaci żądań głównych i ewentualnych, Sąd Apelacyjny trafnie przyjął, że nie mógł po raz pierwszy orzekać o roszczeniu ewentualnym. Sąd Okręgowy bowiem, mimo wyrażenia w uzasadnieniu oceny dotyczącej niemożności uwzględnienia żądania ewentualnego w zgłoszonym przez powoda kształcie, nie wydał rozstrzygnięcia w tym przedmiocie. Jednakże, wbrew założeniu Sądu odwoławczego, nieorzeczenie o roszczeniu ewentualnym, gdy rozstrzygnięto pozytywnie o roszczeniu głównym, nie może być utożsamiane z nierozpoznaniem istoty sprawy uzasadniającym uchylenie wyroku w tym właśnie zakresie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania na podstawie art. 386 § 4 k.p.c.

Pojęcie nierozpoznania istoty sprawy interpretowane jest jako wadliwość rozstrzygnięcia, polegająca na wydaniu przez sąd pierwszej instancji orzeczenia, które nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, bądź na zaniechaniu zbadania przez ten sąd materialnej podstawy żądania albo oceny merytorycznych zarzutów strony przy bezpodstawnym przyjęciu, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie. Z uzasadnienia zaskarżonego orzeczenia zaś wynika, że Sąd Apelacyjny nie zaaprobował oceny Sądu pierwszej instancji dotyczącej nieważności zawartej przez strony umowy, zakresu stwierdzonej przez ten Sąd abuzywności postanowień umownych, jak i skutku wyeliminowania z umowy niedozwolonych klauzul w postaci niemożności utrzymania umowy w pozostałym zakresie. W konsekwencji jako niezasadne ocenił żądanie pozwu, w którym powód domagał się ustalenia nieistnienia stosunku prawnego kredytu wynikającego z zawartej przez strony umowy i powiązane z tym

właśnie roszczeniem żądanie zapłaty oznaczonych kwot z tytułu zwrotu całości świadczeń spełnionych w oznaczonym okresie w ramach spłaty kredytu oraz z tytułu opłaty za udzielenie kredytu z niskim wkładem. Jednakże zakwestionowanie przez Sąd odwoławczy poglądu prawnego Sądu pierwszej instancji co do podstaw rozstrzygnięcia nie może być utożsamiane z nierozpoznanie przez Sąd *a quo* istoty sprawy. Przyjęcie przez Sąd Apelacyjny, że abuzywność części z kwestionowanych zapisów umownych nie powodowała niemożliwości wykonywania i związania umową w pozostałym zakresie, a w konsekwencji - że nie było podstaw do ustalenia nieważności umowy i zwrotu całości świadczeń wskazanych w żądaniu głównym, obligowało ten Sąd - zgodnie z przedstawionymi zasadami orzekania w przypadku kumulacji roszczeń głównego i ewentualnego - do merytorycznego rozstrzygnięcia przez ten Sąd o żądaniu głównym (uchyleniu wyroku Sądu Okręgowego i oddaleniu tego żądania). Z zastrzeżeniem ogólnych przesłanek rozstrzygnięcie to mogłoby podlegać kontroli kasacyjnej, której konsekwencją mogłoby być uznanie za prawidłowe stanowiska Sądu pierwszej instancji. Tak długo, jak możliwość ta istnieje, rozpoznawanie żądania ewentualnego – do którego właściwy byłby wyłącznie Sąd pierwszej instancji (w następstwie stanowiska Sądu odwoławczego co do żądania głównego) – byłoby przedwczesne.

Skarżący nie kwestionuje dokonanej przez Sady kwalifikacji zgłoszonych przez niego roszczeń jako ewentualnych. Podnosi natomiast, że zgłoszone przez niego roszczenie ewentualne odbiega od treści ustalonej przez Sąd Apelacyjny, a ponadto, w kształcie ustalonym przez Sąd Apelacyjny, mogło zostać rozpoznane przez ten Sąd i nie groziłoby to nierozpoznanie istoty żądania ewentualnego ani nie doszłoby do naruszenia art. 321 § 1 k.p.c. Skarżący pomija jednak, że dokonanie kwalifikacji oznaczonego żądania pozwu jako ewentualnego wyklucza jego rozpoznanie po raz pierwszy przez sąd odwoławczy. Na marginesie zauważyć należy, że żądanie główne pozwu wywodzone było również z twierdzenia o abuzywności kwestionowanych przez powoda klauzul umownych, na co jednoznacznie wskazał w uzasadnieniu pozwu, zwracając uwagę na możliwe w świetle orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej skutki stwierdzenia abuzywności klauzul umownych i wyjaśniając, iż żądanie główne

zapłaty sformułował w następstwie powiązania skutku stwierdzenia abuzywności z twierdzeniem o niemożności związania umową w pozostałym zakresie. Twierdzenie o abuzywności postanowień umownych było także podstawą żądania ewentualnego pozwu, które zostało oparte na założeniu, że Sąd uzna za możliwe utrzymanie w mocy pozostałych postanowień umownych.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

[SOP]

[ł.n]